

اولویت‌سنجی شاخصه‌های دانش آموز تراز انقلاب اسلامی در نگاه مقام معظم رهبری با تمرکز بر روش تلفیقی تحلیل محتوای کمی و کیفی

احمد سعیدی / طلبه سطح عالی حوزه علمیه قم

asaaidi91@gmail.com orcid.org/0000-0003-4133-2258

دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱ - پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۳

چکیده

رسالت اصلی آموزش و پرورش و همچنین سازمان‌های مردم‌نهاد تربیتی و فرهنگی که در حیطه تربیت نوجوان فعالیت می‌کنند، به‌وجود آوردن خصوصیات ویژه‌ای در جامعه هدف است؛ اما سؤال مهم اینجاست که این خصوصیات چه خصوصیتی‌اند؟ و از این مهم‌تر اینکه کدام‌یک از آنها اولویت بیشتری دارند؟ در این مقاله بعد از محور قرار دادن بیانات مقام معظم رهبری و منظومه فکری ایشان، با استفاده از روش تلفیقی تحلیل محتوای کمی و کیفی و تولید اصول استنباط چهارگانه، به استخراج نظام اولویت شاخصه‌های مذکور پرداخته شده است. با توجه به فرایند گفته‌شده، «ایمان» مهم‌ترین شاخصه برای دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی است. «اهل کار انقلابی و سیاسی بودن»، «باهویت»، «اهل علم» و «دارای مهارت» بودن نیز به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

کلیدواژه‌ها: دانش‌آموز تراز، شاخصه، اولویت‌سنجی، تحلیل محتوا، اصول استنباط.

سال‌هاست که مجموعه آموزش و پرورش و دغدغه‌مندان عرصه تربیت کودک و نوجوان به دنبال ایجاد الگویی کارآمد و مطمئن برای تربیت اسلامی کودکان و نوجوانان هستند. طرح‌های مختلفی که مرتبط با تربیت کودک و نوجوان بوده‌اند، در عمر چهل ساله انقلاب اسلامی تولید شده و به مرحله اجرا نیز رسیده‌اند (کشاوری و مقدمی، ۱۳۹۷). طرح‌های تربیتی و تحولی، از سه بخش «هدف‌گذاری»، «تعین سیاست‌های اجرایی» و «تدوین برنامه عملیاتی» تشکیل می‌شوند. آنچه برای آغاز کار بیش از اندازه حائز اهمیت است و در صورت خطا در آن، کل طرح نیز بیهوده می‌شود، هدف‌گذاری اولیه آن است (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۹۹/۶/۱۱). به عبارت دیگر، چنین طرح‌هایی که طرح‌های راهبردی نام دارند، اساساً به منظور رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده ایجاد شده‌اند (نوابی، ۱۳۸۴).

جدا از تشخیص اهداف صحیح، آنچه برای هماهنگی و افزایش بهره‌وری فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی لازم است، اولویت‌سنجی اهداف موردنظر است (اکبریان و نجفی، ۱۳۹۸). بسیار مشاهده شده که در مجموعه‌های تربیتی، چه دولتی و چه مردمی، به اهدافی پرداخته شده است که در جای خود درست بوده‌اند، اما در آن بازه زمانی و در نگاه کلان، جزء اولویت‌ها محسوب نمی‌شدند. در این صورت، یا نباید به آن پرداخته می‌شد یا اینکه باید زمان کمتری نسبت به آنچه رقم خورده بود، به آن اختصاص می‌یافت. به عبارت دیگر، به اولویت‌سنجی اهداف، یا توجه نشده یا در تعیین آنها اشتباه صورت گرفته است (بنیانیان، ۱۳۸۹). نگارنده تا این لحظه به طریقی که به‌طور شایسته به تبیین و اولویت‌سنجی اهداف تربیتی کودک و نوجوان، آن هم از دریچه درست پرداخته باشد، دست نیافته است. از این رو آنچه این مقاله متکفل تبیین آن است، هدف‌گذاری بایسته و اولویت‌سنجی شایسته در طرح‌های تربیتی کودک و نوجوان است.

در این مقاله به این سؤال جواب می‌دهیم که از جمیع خصوصیات مثبت و مناسب، چه خصوصیات و ویژگی‌هایی از یک دانش‌آموز، دانش‌آموزی هم‌سطح و هم‌تراز یک نیروی فعال انقلاب اسلامی می‌سازد؟ برای پاسخ به این سؤال، ابتدا باید مشخص شود که راه درست برای کشف خصوصیات بایسته یک دانش‌آموز چیست؟ بعد از پاسخ به این سؤال و استخراج این خصوصیات، باید مشخص کرد که کدام‌یک از آنها به‌عنوان شاخصه دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی تعریف شده‌اند و از اولویت بالاتری برخوردارند؟ البته در این میان، روش رسیدن به نظام اولویت یادشده، اهمیت بالایی دارد.

اگر اولویت طرح‌های تربیتی و فرهنگی و در نتیجه مجموعه‌های تربیتی و فرهنگی در جامعه، صحیح باشد و همه به یک سمت حرکت کنند، تفاوت سلیقه در سیاست‌ها و برنامه‌ها، اختلالی در روند تربیتی جامعه ایجاد نمی‌کند؛ بلکه باعث رونق بیشتر آن می‌شود؛ اما اگر به‌رغم یکی بودن سیاست‌ها و برنامه‌ها، اولویت‌ها متفاوت باشند، جز تشتت تربیتی جامعه شاهد چیز دیگری نخواهیم بود. اینجاست که اولویت‌سنجی و هدف‌گذاری تربیتی و فرهنگی اهمیت خود را نشان می‌دهد. یکی از دلایل مهم حداکثری نبودن توفیق در کارهای فرهنگی، به‌رغم زحمت و تلاش فراوان نیروهای فرهنگی و انقلابی، عدم یکسان‌سازی اولویت اهداف تربیتی و فرهنگی است.

در میان مخاطبان طرح‌های تربیتی و فرهنگی، آن مجموعه‌ای که بیشترین، عمیق‌ترین و نتیجه‌بخش‌ترین اثرپذیری‌ها را دارد، قشر کودک و نوجوان است (کلینی، ۱۴۲۹ق، ج ۱۵، ص ۲۳۱؛ نهج‌البلاغه، ۱۴۱۴ق، ص ۹۳۹) و نهادهای که متکفل اصلی تربیت قشر کودک و به‌ویژه نوجوان است، وزارت آموزش و پرورش نام دارد؛ پس می‌توان گفت که مهم‌ترین بخش تربیتی نظام اسلامی، نهاد آموزش و پرورش است. بنابراین اگر بتوانیم اولویت‌سنجی مناسبی در زمینه‌ی غایات تربیتی برای این بخش از نظام اسلامی تعریف کنیم، شاهد نتایج حداکثری در فضای تربیتی و فرهنگی جامعه خواهیم بود. ازسوی دیگر، می‌توان اولویت‌غایاتی را که در نهاد آموزش و پرورش تعریف می‌شوند، اولویت‌غایات مجموعه‌های دیگری که در فضای کودک و نوجوان فعالیت می‌کنند، دانست و با این اشتراک، نوعی هم‌افزایی در فعالیت نهاد آموزش و پرورش با این نوع سازمان‌های مردم‌نهاد مشاهده کرد.

برای اولویت‌سنجی و تعیین غایات تربیتی در حوزه‌ی کودک و نوجوان، برخی پژوهشگران راه روان‌شناسان غربی را در پیش گرفته‌اند (ملکی و حبیبی‌پور، ۱۳۸۶)؛ برخی فلسفه را ملاک قرار داده‌اند (بابازاده و نوروزی، ۱۳۹۲)؛ عده‌ای دیگر با تمسک به مباحث عرفانی سعی در رسیدن به این مهم دارند (شمشیری و نقیب‌زاده، ۱۳۸۴) و بعضی نیز تلاششان بر این بوده است که با فهم خود از آیات و روایات به مقصود برسند (حاجی‌علیان و باقری، ۱۳۹۷)؛ اما آنچه در این میان بسیار مغفول مانده است، نگاه اجتماعی و حکومتی به تعیین غایات و اولویت‌سنجی آنها، و شکستن انحصار فردگرایی در تربیت و تعیین اهداف تربیتی است. نگاه اجتماعی و حکومتی داشتن به این امر، باعث ایجاد تفاوت‌های اساسی در نوع اهداف و همچنین راه رسیدن به آنها می‌شود.

طبق این نگاه، آنچه به‌عنوان ملاک برای تعیین اولویت‌اهداف در تربیت کودک و نوجوان قرار می‌گیرد، نقش آنها در ساخت تمدن اسلامی و رسیدن به حیات طیبه‌ی انسانی است. باید دید برای اینکه جامعه‌ی اسلامی و درنتیجه مردم آن جامعه به نقطه‌ی مطلوب خود برسند، به تربیت نیروی انسانی با چه شاخصه‌های اولویت‌داری نیاز است و آن را به‌عنوان اولویت‌فعالیت‌های تربیتی در نظر گرفت (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۰/۲/۱۴). به‌عبارت‌دیگر، نگاه درست به تربیت اسلامی، تربیت در بستر اجتماع و رشد جمعی است. انسان باید در دل اجتماع رشد پیدا کند و هم‌زمان اجتماع را نیز رشد دهد تا به هم‌افزایی تربیتی برسد (قاسمی طوسی، ۱۳۸۹). براین‌اساس باید تصویر صحیحی از نیروی انسانی مطلوب در جامعه‌ی اسلامی ترسیم کرد و شاخصه‌های آن را غایات اولویت‌دار فعالیت‌های تربیتی دانست.

مرجع کشف این شاخصه‌ها کسی است که رهبری جامعه‌ی اسلامی را بر عهده دارد و می‌داند که برای رساندن جامعه به نقطه‌ی مطلوب خود، نیاز به نیروی انسانی با چنین خصوصیتی است. برای رسیدن به نظام اولویت در منظومه‌ی فکری یک شخص، باید به طبقه‌بندی گزاره‌های موجود در آثار و گفتار او پرداخت (خسروپناه، ۱۳۹۶، مقدمه). به‌عبارت‌دیگر، بیانات رهبر جامعه‌ی اسلامی، یعنی مقام معظم رهبری، ملاک رسیدن به منظومه‌ی فکری معظم‌له در این خصوص، در نظر گرفته شده است.

برای استنباط این مسئله مهم از بیانات ایشان، با توجه به «روش تلفیقی تحلیل محتوای کیفی و کمی»، چهار اصل اساسی به کار رفته است که عبارت‌اند از: «هدفمندی منابع تحقیق»، «ادغام صفات مشابه»، «اولویت‌سنجی سه مؤلفه‌ای» و «کمی‌سازی معیارها». با توجه به اصول بیان شده و مخصوصاً اولویت‌سنجی سه مؤلفه‌ای که شامل «تکرار کلیدواژه‌ای»، «عناوین ارزش‌گذارانه» و «تفصیل متمرکز» است، هر کدام از شاخصه‌هایی که به‌عنوان شاخصه‌های دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی در کلام معظم‌له آمده‌اند، مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و امتیازبندی شده‌اند. براین اساس و بررسی ۸۴ صحبت مرتبط و استقرای ۴۶۹ صفت که ۷۷۵ بار تکرار شده بودند، ۹۹ عنوان ویژگی استخراج شد که ۵۹ مورد از آنها، به‌ترتیب اولویت، در این مقاله آمده است.

۱. پیشینه بحث

پنج پژوهش و دو سند ملی مرتبط با موضوع این مقاله وجود دارد که در ذیل به توضیح اجمالی، نقاط قوت و ضعف و همچنین امتیازات پژوهش پیش رو نسبت به آنها پرداخته می‌شود.

در دو سند ملی، یعنی «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» و «برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، در بخش اهداف، شاخصه‌های دانش‌آموز مطلوب آمده است (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰، ص ۲۴؛ شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱، ص ۱۶). گرچه این اسناد با نگاهی جامع، به دیگر ابعاد و لوازم تحولی آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی پرداخته، اما در قسمت شاخصه‌های دانش‌آموز مطلوب، اولویت خاصی را در نظر نگرفته و شاخصه‌ها را به‌صورت هم‌عرض و در کنار هم آورده است. از سوی دیگر، گرچه این اسناد مورد تأیید رهبر معظم انقلاب است، اما ضرورتاً برخاسته از نظام فکری ایشان نیست.

مرتبط‌ترین پژوهش با مقاله پیش‌رو، پژوهش محمدی پویا (۱۴۰۰) است. نگارنده با تحلیل کیفی و اسنادی بیانات معظم‌له در گام اول انقلاب (چهل سال نخست انقلاب اسلامی)، سعی در شناخت نقاط ضعف آموزش و پرورش و ارائه راهکار برای جبران آنها کرده است. این پژوهش نیز در موضوعی عام‌تر از شاخصه دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی نگاشته شده و از طرفی، منابع پژوهشی خود را به بیانات معظم‌له از اردیبهشت سال ۱۳۹۲ به بعد محدود کرده است. جدا از این مطلب، مثل پژوهش‌های پیشین، به بیان ویژگی‌های دانش‌آموز تراز پرداخته و اولیتی بین آنها نگذاشته است. گرچه در همان شاخصه‌ها نیز به‌نظر نگارنده، نقصان جدی وجود دارد.

پژوهش دیگر، نوشته دیبایی و همکاران (۱۳۹۹) است که با روش تحلیل کیفی و اسنادی و همچنین روش «آنتروپی شانون» به استخراج مؤلفه‌های تمدن در نگاه مقام معظم رهبری و جایگاه و نقش آنان در اسناد بالادستی آموزش و پرورش پرداخته است. این پژوهش از لحاظ نوع روش به‌کاررفته قابل تحسین است و گرچه موضوعش با موضوع مقاله پیش‌رو تفاوت دارد، اما شاخصه‌های استخراج‌شده تمدن در آن، می‌تواند با تغییراتی به‌عنوان شاخصه‌های دانش‌آموز تراز نیز نگاه شود؛ لکن این پژوهش، جدا از اینکه در مقام بیان شاخصه‌های دانش‌آموز تراز نیست، اولیتی نیز برای آن شاخصه‌ها در نظر نگرفته است.

پژوهش دیگر، نگاشته هدایتی و ناجی (۱۳۹۸) است. در این مقاله با استفاده از روش تحلیل محتوا و «داده‌بنیاد» به ارائه الگوی نظام‌مند و جامع از تحول آموزش و پرورش در نگاه مقام معظم رهبری پرداخته است. این کار را در ۲۵ کد و چهار مقوله انجام داده، که در مقوله «پیامدها» به ویژگی دانش‌آموز مطلوب پرداخته است. این پژوهش نیز همانند پژوهش‌های بالا، در موضوعی عام نگاشته شده است و به اولویت‌بندی شاخصه‌های دانش‌آموز تراز نپرداخته و ویژگی‌ها را به صورت هم‌عرض بیان کرده است.

مقاله سیدطباطبایی و فریدونی (۱۳۹۶) نیز با روش «دلالیت پژوهش» سعی در استخراج الگوی مفهومی تحول آموزش و پرورش در نگاه مقام معظم رهبری دارد. ایشان در این مقاله طویل سعی در استقرای تام صحبت‌های معظمله با عناصر آموزش و پرورش داشتند که از این حیث شباهتی با مقاله پیش‌رو دارد؛ اما هم موضوع این مقاله عام‌تر از مقاله پیش‌روست و هم ایشان در بیان ویژگی دانش‌آموز تراز فقط در قسمتی کوچک به یک نمونه از بیانات معظمله اشاره کوتاهی کرده‌اند؛ از همین رو بسیاری از شاخصه‌ها در آن قسمت آورده نشده است و مرجع خوبی برای رجوع نیست. علاوه بر اینها به تعیین اولویت شاخصه‌ها نیز پرداخته نشده است.

دانی‌فرد و همکاران (۱۳۹۴) نیز با استفاده از روش کیفی «تحلیل مضمون»، به استخراج اولویت‌های راهبردی تحول در آموزش و پرورش از منظر مقام معظم رهبری پرداخته‌اند. این پژوهش از لحاظ آشنایی با روش‌های تحقیق، بسیار مناسب بوده و استقرای خوبی از بیانات معظمله انجام داده است؛ اما این مقاله نیز موضوعی عام‌تر از موضوع مقاله پیش‌رو را دنبال کرده و اصلاً اشاره‌ای به جزئیات صفات دانش‌آموز تراز ندارد. جدا از این، روش اولویت‌سنجی نگارنده در این مقاله محل ابهام است.

۲. مفهوم‌شناسی

«اولویت» به معنای برتری داشتن بوده و مترادف کلماتی مثل ترجیح و تقدم است (معین، ۱۳۸۷، ج ۱). «سنجش» نیز به معنای مقایسه و اندازه‌گیری است (همان). طبق این بیان، «اولویت‌سنجی» به معنای اندازه‌گیری برتری‌ها و ترجیحات است. به عبارت دیگر، اولویت‌سنجی سنجش و مقایسه تقدیم و تأخر مؤلفه‌ای نسبت به مؤلفه دیگر است که از اهمیت خاص مؤلفه‌ای نسبت به مؤلفه دیگر حکایت می‌کند. اندازه‌گیری میزان تقدیم و تأخر مؤلفه‌ها نسبت به هم، بیان دیگری از اولویت‌سنجی است.

منظور از «شاخصه»، طبق واژه‌های مصوب «فرهنگستان زبان و ادب فارسی»، جزئی‌ترین ویژگی و وجه منحصر به فرد یک دست‌ساخته است که آن را از دست‌ساخته‌های دیگر متمایز می‌کند. این واژه مترادف «نمودار»، «علامت» و «میزه» عنوان شده است (فرهنگستان زبان و ادب فارسی). در این پژوهش نیز ویژگی‌هایی بیان می‌شود که وجه تمایز دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی از غیر آن است؛ لذا عنوان شاخصه‌های دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی بر آن صدق می‌کند.

«تراز»، در اصل ابزاری است که در بنایی برای تشخیص همواری و ناهمواری سطوح به کار می‌رود. این واژه مترادف «هم‌سطح» نیز است (معین، ۱۳۸۷، ج ۱). در واقع دانش آموز تراز انقلاب اسلامی به معنای دانش‌آموزی است که هم‌سطح با اهداف و دغدغه‌های انقلاب اسلامی رشد کرده است و به‌عنوان نیروی انسانی می‌تواند در راستای خدمت به مردم و انقلاب نقش مناسبی ایفا کند. شاخصه‌هایی که در این مقاله بیان شده و دارای اولویت‌اند، ویژگی‌هایی هستند که برای ایجاد این هم‌سطحی با انقلاب و آرمان‌های آن، برای دانش‌آموز نیاز است. طبق عبارات پیش‌گفته، عنوان مقاله به معنای مقایسهٔ تقدم و تأخر شاخصه‌هایی است که باید در یک دانش‌آموز وجود داشته باشد تا بتواند هم‌سطح با آرمان‌ها و دغدغه‌های انقلاب اسلامی قرار گیرد و ایفای نقش کند. این اولویت‌سنجی از طریق بررسی منظومهٔ فکری مقام معظم رهبری صورت گرفته است و هر مؤلفه‌ای که اولویت بیشتری داشته باشد، نقش مهم‌تری را در تربیت دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش داراست.

۳. روش تحقیق

برای رسیدن به منظومهٔ فکری موردنظر، ابتدا باید روش تحقیقی را که در مقاله استفاده شده و اصولی که برای استنباط اولویت به کار رفته است، توضیح داد. در این مقاله با توجه به روش تلفیقی تحلیل محتوای کمی و کیفی (قائدی و گلشنی، ۱۳۹۵)، چهار اصل اساسی برای استنباط نظام اولویت‌مدنظر به کار رفته است که عبارت‌اند از: «درفمندی منابع تحقیق»، «ادغام صفات مشابه»، «اولویت‌سنجی سه مؤلفه‌ای» و «کمی‌سازی معیارها». نوع روش تحلیل محتوای کمی به کاررفته در این نوشتار، روش «تحلیل محتوای کمی ارزشیابی» است. هدف از این نوع تحلیل آن است که بتوان به نوع گرایش‌ها و ارزش‌گذاری‌های تولیدکنندهٔ متن هدف (متونی که به‌عنوان منبع برای تحقیق در نظر گرفته شده‌اند)، پی برد. بدین منظور، ابتدا شمارش واحدهای محتوایی، سپس تعیین جهت بار ارزش آنها، و در نهایت تعیین شدت بار ارزشی، انجام می‌گیرد (ضیغمی و همکاران، ۱۳۸۷).

اما با توجه به اینکه تحلیل محتوای کمی، اگر به‌تنهایی به کار رود، کاستی‌هایی در رسیدن به تحلیل جامع دارد و بعضاً نتایج اشتباهی به بار می‌آورد، اندیشمندان به سمت تحلیل محتوای کیفی روی آوردند (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰). در این روش، به کلیدواژه‌ها بسنده نشده است و محتوای پنهانی‌ای که مفید آن کلیدواژه‌ها هستند نیز به‌شمار آمده‌اند. در واقع تحلیل محتوای کیفی با واکاوی مفاهیم، اصطلاحات و ارتباطات بین این مفاهیم، سعی در استنباط و آشکار کردن الگوی‌های نهان در متن هدف را دارد (مؤمنی‌راد و همکاران، ۱۳۹۲).

نوع روش تحلیل محتوای کیفی در این مقاله، «روش تحلیل استقرایی» و «تحلیل اسنادی» است. تحلیل محتوای استقرایی در مقابل «تحلیل محتوای قیاسی» قرار دارد. در تحلیل قیاسی نظریه‌ای وجود دارد و سعی پژوهشگر در آن است که با استفاده از روش تحلیل محتوا به اثبات آن نظریه بپردازد؛ اما در روش تحلیل استقرایی، ذهن پژوهشگر خالی از نظریه است و او سعی دارد که با نگاه بی‌طرفانه و گزاره‌هایی که در این روش به‌دست می‌آورد، دست به تولید نظریه بزند (تبریزی، ۱۳۹۳). تحلیل اسنادی هم عبارت است از بررسی کتابخانه‌ای اسناد و

منابع در دسترس، در مقابل مطالعه موردی، مردم‌نگاری، روش‌شناسی مردم‌نگارانه و روش تاریخی - تطبیقی (صادقی فسایی و عرفان‌منش، ۱۳۹۴).

بعضی از اصولی که معیار اولویت قرار گرفته‌اند، مسبوق به سابقه بوده و در پژوهش‌های دیگر هم استفاده شده‌اند؛ مثل هدفمندی منابع تحقیق و ادغام صفات مشابه؛ و برخی دیگر ابتکار نگارنده‌اند؛ مثل کمی‌سازی معیارها و برخی از مؤلفه‌های اولویت‌سنجی. این تفصیل به دلیل نوع روش تحلیل محتوای کیفی است که مقدار زیادی بستگی به ابتکار خود پژوهشگر دارد (سیدامامی، ۱۳۹۷، ص ۱۴۶).

۴. اصول استنباط

«اصول»، جمع «اصل» به معنای ریشه و پایه (معین، ۱۳۸۷، ج ۱) و «استنباط» به معنای ادراک و دریافت معنا و مفهوم چیزی بر اثر دقت و تیزهوشی است (همان)؛ بنابراین، «اصول استنباط» به معنای پایه‌های دریافت معنا از یک شیء بر اثر دقت است. در اصطلاح اصولی نیز اصول استنباط به معنای اصول فقه یا همان اصول استنباط احکام شرعی است (حیدری، ۱۴۱۲ق، ص ۱۳)؛ اما در این مقاله، منظور از اصول استنباط، همان معنای لغوی آن است. اصول استنباط در نوشتار پیش‌رو به معنای قواعد پایه‌ای هستند که برای دریافت و استخراج دقیق نظام اولویت از بیانات فردی خاص، موردنیاز است.

با توجه به روش تلفیقی تحلیل محتوای کیفی و کمی و روح حاکم بر آن، می‌توان به چهار اصل اساسی و قاعده کلی برای رسیدن به نظام اولویت رسید. «هدفمندی منابع تحقیق» در راستای حداکثری شدن بهره‌وری از داده‌ها، «ادغام صفات مشابه» برای جلوگیری از تشتت تحلیلی، «اولویت‌سنجی سه مؤلفه‌ای» برای بیان ملاکات اولویت‌بندی، و «کمی‌سازی معیارها» برای پایایی و سامان دادن به نتیجه‌گیری نهایی، چهار روش اساسی در این پژوهش‌اند.

۴-۱. هدفمندی منابع تحقیق

از آنجاکه نوع روش پژوهش در این مقاله در بخش تحلیل محتوای کیفی، تحلیل محتوای کیفی استقرایی و تحلیل اسنادی است، گستره مطالعاتی آن دارای اهمیت است و یکی از مراحل اصلی این روش به‌شمار می‌آید (باب‌الحوادثی، ۱۳۷۶). این مهم در پژوهش‌هایی که در زمینه نظام فکری فرد یا افرادی خاص شکل می‌گیرد، پررنگ‌تر است؛ چراکه امکان دارد نقص در منابع باعث نادیده انگاشتن شاخصه‌ای مهم در منظومه فکری شخص موردنظر شود و از سوی دیگر نیز کثرت بی‌مورد منابع باعث تشتت و اشتباه در استخراج نظام فکری گردد (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰).

جدا از مطلب بالا، یکی از ویژگی‌های اصلی تحلیل محتوای کیفی، هدفمندی داده‌های تحقیق است که با توجه به پرسش اصلی پژوهش، جهتی خاصی می‌گیرد و بعضی داده‌ها در حیطه آمایش داخل شده، بعضی

خارج می‌شوند (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰). پرسش اساسی این مقاله که در موضوع «اولویت شاخصه‌های دانش‌آموز تراز از نگاه رهبر انقلاب» است، پژوهشگر را به این سمت می‌برد تا به دلیل عدم غرق شدن در کثرت داده‌ها، از بررسی تمام بیانات ایشان چشم پوشیده شود و به سمت هدفمندی انتخاب بیانات خاص مرتبط با سؤال اصلی برود. بیاناتی که مرتبط با سؤال اصلی هستند، عبارت‌اند از بیاناتی که معظم‌له در مقام بیان این شاخصه‌ها برآمده و به توضیح آنها پرداخته‌اند.

با بررسی بیانات معظم‌له مشاهده می‌شود که ایشان شاخصه‌های دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی را بیشتر در چهار دسته دیدار بیان کرده‌اند که عبارت‌اند از: دیدار با «دانش‌آموزان و دانشجویان»؛ «انجمن اسلامی دانش‌آموزان»؛ «معلمان و فرهنگیان» و «مسئولان آموزش و پرورش». در کنار این دیدارها، دیدارهای دیگری از قبیل «جشن تکلیف دانش‌آموزان»، دیدار با «شورای عالی انقلاب فرهنگی»، دیدار با «مسئولان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» و همچنین دیدار با «قاریان و قرآن‌آموزان نونهال و نوجوان» نیز وجود دارد که در منابع این تحقیق لحاظ شده‌اند.

با احصای تامی که در همه دیدارها و بیانات رسمی معظم‌له از ابتدای زعامت ایشان صورت گرفت، منابعی که مورد رجوع این پژوهش قرار گرفته‌اند، ۸۴ صحبت از بیانات ایشان است. ۲۶ صحبت از این بیانات در دیدار با دانش‌آموزان و دانشجویان است؛ ۲۵ مورد در دیدار معلمان و فرهنگیان، ده مورد در دیدار شورای عالی انقلاب فرهنگی، نه مورد در دیدار با مسئولان آموزش و پرورش، پنج مورد در دیدار با اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان، دو مورد در مراسم جشن تکلیف، دو مورد در دیدار با اعضای کانون پرورش فکری کودکان، یک مورد در دیدار با اعضای شورای فرهنگ عمومی استان‌ها، یک مورد گفت‌وگو و شنود رهبر انقلاب با جمعی از جوانان و نوجوانان، یک مورد در دیدار با حافظان و قاریان نوجوان، یک مورد در دیدار با دانش‌آموزان برگزیده المپیادها، و یک مورد بیانات در دانشگاه فرهنگیان است. مجموع این بیانات بالغ بر ششصد صفحه شده که به‌طور متوسط حدود سه مرتبه به‌طور دقیق و خطبه‌خط مورد بررسی قرار گرفته است.

۴-۲. ادغام صفحات مشابه

بسیار مشاهده می‌شود که خطیبان و سخنوران در صحبت‌های خود، برای یک کلیدواژه از واژه‌های مترادف بسیاری استفاده می‌کنند. این مهم دلایلی از قبیل تفتن در بیان، توجه دادن به جهت خاصی از آن ویژگی، و مواردی مشابه آن دارد. برای به‌دست آوردن نظام اولویت در منظومه فکری شخص، باید این مترادف‌ها را شناخت و واژه‌های مشابه را با هم ادغام کرد. از سوی دیگر، گرچه برخی عبارات صراحتاً به کلیدواژه موردنظر اشاره نمی‌کنند و حتی مترادف آن نیستند، اما محتوای پنهان آنها بر همان کلیدواژه دلالت دارد. لذا این عبارات را نیز باید به حساب آورد و ذیل کلیدواژه موردنظر تعریف کرد. در روش تحلیل محتوا، به مترادف‌ها «واحد ثبت» و به عبارات، «واحد محتوا» می‌گویند (نظری و مختاری، ۱۳۸۸). همچنین به شناسایی

واحدهای ثبت و محتوا «کدگذاری» و به‌دسته‌بندی آنها ذیل عناوین کلی مرتبط، «مقوله‌سازی» می‌گویند (مؤمنی‌راد و همکاران، ۱۳۹۲)؛ به این صورت که کلمات و عبارتهایی را که نشان‌دهنده مفهومی خاص هستند، کنار هم می‌آورند و ذیل مقوله خاصی که همان مفهوم موردنظر باشد، می‌گنجانند. به عبارت دیگر، مقوله‌ها همان کلیدواژه‌ها یا شاخصه‌های مورد بحث در مقاله‌اند. تقسیم‌بندی‌ای که در این مقاله درباره مقوله‌ها انجام شده، «مقوله‌بندی ارزشی» است. این نوع مقوله‌بندی ناظر به ارزش‌هایی است که در متن هدف ارزیابی شده‌اند (رضوانی‌نیا، ۱۳۸۹).

با در نظر گرفتن منابع تحقیق و بیانات معظم‌له، می‌توان شاخصه‌های دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی را در ۴۶۹ شاخصه، که ۷۷۵ بار در بیانات ایشان تکرار شده‌اند، جست‌وجو کرد؛ اما این تعداد، دارای تکرارها و مترادف‌های بسیاری است. با دسته‌بندی خاص این ۴۶۹ شاخصه، می‌توان آنها را در قالب ۹۹ عنوان شاخصه استخراج کرد.

برای مثال، شاخصه یا مقوله «احساس مسئولیت» پانزده بار به‌صورت کلیدواژه‌ای و به‌صورت واحدهای ثبت تکرار شده است که در هشت مورد خود لفظ «احساس مسئولیت» بوده، چهار بار با عنوان «مسئولیت‌پذیر» تکرار شده، دو بار لفظ «متعهد» آمده و یک بار هم واژه «احساس تعهد» بیان شده است. همین‌طور مقوله «اهل دوری از لغو» ۲۱ بار به‌صورت عبارتی یا واحدهای محتوا تکرار شده است و با عباراتی نظیر «پرهیز از سرگرمی‌های عاقل و باطل»، «عدم غفلت و خواب‌آلودگی»، «عدم سرگرمی به لغو و شهوت»، «عدم سرگرمی به موسیقی‌های مضر»، «عدم مشغولیت به هوس‌ها و بازیچه‌ها» و «عدم سرگرمی به سرگرمی‌های جنسی»، به آن اشاره شده است.

۴-۳. اولویت‌سنجی سه مؤلفه‌ای

آنچه در این قسمت به آن می‌پردازیم، ملاک‌هایی است که محور رسیدن به نظام اولویت از صحبت‌های یک شخص است. به عبارت دیگر در این قسمت به ملاک‌ها و مؤلفه‌هایی پرداخته می‌شود که نشان‌دهنده ارزش بالا و اهمیت بیشتر یک مفهوم در سخنرانی‌ها و نوشته‌های یک فرد است. با توجه به روش تحقیق، که روش تلفیقی تحلیل محتوای کمی و کیفی است و با در نظر گرفتن روح حاکم بر این روش، سه مؤلفه «تکرار کلیدواژه‌ای»، «تعبیر ارزش‌گذارانه» و «تفصیل متمرکز»، برای این اولویت‌سنجی در نظر گرفته شده است.

«تکرار کلیدواژه‌ای» به معنای میزان تکرار یک کلیدواژه خاص در مجموع صحبت‌های فرد است. هرچه این تکرار بیشتر باشد، نشان‌دهنده اهمیت شاخصه موردنظر در منظومه فکری اوست. برای مثال، شاخصه «کاری و اهل اقدام بودن» و کلیدواژه‌های مشابه آن، ۳۸ بار در مجموع بیانات معظم‌له آمده است که نشان‌دهنده اهمیت این شاخصه خاص در نظام اولویت مقام معظم رهبری نسبت به شاخصه‌های بایسته دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی است.

این مؤلفه، محور اساسی در تحلیل محتوای کمی است؛ چراکه تحلیل محتوای کمی عبارت است از شمارش فراوانی حضور یک واحد تحلیلی برای پی بردن به اهمیت و جایگاه آن در متن هدف (تبریزی، ۱۳۹۳). براین اساس واحد تحلیلی که بیشترین تعداد تکرار را در متن هدف دارد، دارای ارزش بیشتری است و واحد تحلیلی که تکرار کمتری دارد، از ارزش کمتری در متن و بالتبع در نگاه نویسنده متن هدف یا گوینده آن برخوردار است.

«تعبیر ارزش‌گذارانه» ابتکاری است که در این مقاله بیان شده است. این مؤلفه عبارت است از ارزش عبارت‌ها و اصطلاح‌هایی که شخص در بیان اهمیت شاخصه‌ای خاص بیان می‌کند. هرچه عناوین و اصطلاحات بیان شده ارزش کلان‌تر و مهم‌تری در ساخت ساحت جامعه انسانی و اسلامی داشته باشد، آن شاخصه اولویت بیشتری در نظام فکری فرد موردنظر داراست. برای مثال، شاخصه «اهل معارف انقلاب بودن»، دوازده بار در مجموع بیانات مقام معظم رهبری تکرار شده است؛ اما عناوینی که درباره این شاخصه به‌کار رفته‌اند، از قبیل «لزوم آمیخته شدن جان نوجوان با آن»، «هدف از تهاجم فرهنگی بودن آن» و «لزوم گنجاندن آن در متون درسی»، نشان‌دهنده اهمیت آن در منظومه فکری معظم‌له و نظام اولویت‌سنجی ایشان است.

«تفصیل متمرکز» عبارت است از تکرار یک شاخصه، همراه با تفصیل و تشریح آن. گاهی در بیان شخص، یک شاخصه بدون طول و تفصیل آمده و گاهی نیز بعد از بیان آن، به شرح و بیان اهمیت آن پرداخته شده است. بیان یک شاخصه با تفصیل و تشریح در بیانات یک شخص، نشان‌دهنده اهمیت بیشتر شاخصه موردنظر در منظومه فکری اوست. این مؤلفه، زاینده تحلیل محتوای کمی است؛ چراکه فراتر از «تکرار کلیدواژه‌ای»، به تعداد کلماتی که در توضیح یک شاخصه به‌کار رفته است نیز توجه می‌کند و آن را یکی از معیارهای قضاوت قرار می‌دهد.

اما ابتکاری که نگارنده در این زمینه به‌کار بسته، جعل دو معیار اساسی در تعیین اهمیت مؤلفه تفصیلی است: نخست تعدد زمانی تکرار، و دوم میزان تفصیل شاخصه موردنظر. هرچه این تکرار تفصیلی در بازه‌های زمانی متفاوتی باشد، نشان از اهمیت بالاتر آن شاخصه دارد؛ چراکه نشان‌دهنده استمرار نیاز به آن ویژگی در طول این سال‌ها و مقطعی نبودن آن نیاز است. همچنین طولانی‌تر بودن تفصیل موردنظر، نشان‌دهنده اولویت بیشتر آن است. برای مثال، شاخصه «درای مهارت بودن»، گرچه فقط نه بار در بیانات مقام معظم رهبری تکرار شده است، اما شش مورد از این تکرارها تکرارهای تفصیلی بوده و علاوه بر اینکه در شش دیدار مختلف بیان شده‌اند، ۱۱۵۵ کلمه نیز درباره آن سخن گفته شده است. به سبب همین ویژگی، این شاخصه بالاتر از شاخصه‌ای مثل «اهل فکر بودن» که ۲۵ بار در بیانات ایشان تکرار شده است، قرار می‌گیرد.

۴-۴. کمی‌سازی معیارها

همان‌طور که بیان شد، برای سامان دادن به هر اولویت‌سنجی‌ای، هر چند مؤلفه‌ها به صورت کیفی باشند، نیاز به کمی کردن ملاک‌هاست. با توجه به نوع موضوع مقاله پیش‌رو که اولویت‌سنجی اهداف است و نه صرف جمع‌آوری و دسته‌بندی آنها، با وجود امتیازات ویژه تحلیل محتوای کیفی، پژوهشگر از تحلیل محتوای کمی بی‌نیاز نمی‌شود؛

چراکه بعد از آشکارسازی محتوای پنهان، کدگذاری و دسته‌بندی مؤلفه‌ها و واحدهای تحلیل ذیل مقوله‌ها و طبقه‌ها (مؤمنی‌راد و همکاران، ۱۳۹۲)، باید نوعی اولویت بین آنها برقرار ساخت و این مرحله بدون کمی‌سازی امکان‌پذیر نیست. به عبارت دیگر در فرایندی ویژه، پس از تلفیق روش تحلیل محتوای کمی و کیفی، در پایان، نتایج به‌دست‌آمده را طبق روش تحلیل محتوای کمی ارزشیابی (ضیغمی و همکاران، ۱۳۸۷) بررسی کرده، اولویت‌ها را استخراج می‌کنیم.

ابتکار دیگری که در این مقاله به کار رفته، ضریب‌دهی به ملاک‌ها و احتساب امتیاز هر شاخصه‌ای به‌صورت جداگانه است. برای این کار، به تعداد تکرار کلیدواژه‌ها ضریب ۲ داده شده و ضریب تعداد تفصیلات نیز صدگان تعداد کلمات تفصیلی لحاظ شده است. البته برای ساده‌تر شدن محاسبات، تعداد کلمات گرد شده و برای دقت بیشتر، ضریب‌های ۰.۵ (پنج‌دهم) نیز محاسبه شده‌اند؛ سپس این دو رقم به‌دست‌آمده باهم جمع می‌شوند و مجموع امتیازهای اولیه محاسبه می‌شود. بعد از این مرحله، با توجه به عناوین ارزش‌گذارانه و میزان بالا بودن اهمیت آن، ضریبی بین ۱ تا ۲ به مجموع امتیازهای اولیه داده می‌شود و آنگاه امتیاز نهایی به‌دست می‌آید:

امتیاز نهایی = ضریب عناوین ارزش‌گذارانه × (تعداد تکرار کلیدواژه × ۲ + تعداد دیدارها × رقم صدگان مجموع کلمات تفصیلی)

برای مثال، شاخصه «دارای روحیه مقاومت بودن» ۶ بار به‌صورت کلیدواژه‌ای تکرار شده است که امتیاز این مورد با توجه به ضریب ۲ این شاخصه، عدد ۱۲ به‌دست می‌آید. همچنین این شاخصه در ۴ دیدار مجزا به‌صورت تفصیل متمرکز آمده و ۶۲۸ کلمه درباره آن صحبت شده است. امتیاز این مرحله نیز با توجه به گرد کردن تعداد کلمات به ۶۵۰ ضریب ۶.۵ گرفته و ۴ با ضریب ۶.۵ امتیاز ۲۶ را نتیجه می‌دهد؛ سپس امتیاز مرحله اول با مرحله دوم جمع می‌شود و عدد ۳۸ به‌دست می‌آید. در مرحله بعدی، با توجه به عنوان‌های ارزش‌گذاری و اهمیت آنها، به کل امتیازهای حاصل شده که ۳۸ باشد، ضریب ۱.۲ داده می‌شود که در نتیجه امتیاز نهایی، ۴۵.۵ می‌شود:

$$(۶.۵ \times ۴ + ۶ \times ۲) \times ۱.۲ = ۴۵.۵$$

۵. اولویت‌سنجی شاخصه‌های دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی

پس از بررسی بیانات رهبر معظم انقلاب و تحلیل آنها براساس اصول استنباط، نظام اولویت‌سنجی سه‌مؤلفه‌ای و امتیازات به‌دست‌آمده، شاخصه‌های اولویت‌دار دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی در ۵۹ عنوان شاخصه (مقوله) و در پنج دسته تقسیم‌بندی می‌شود. باید در نظر داشت که اهمیت و اولویت شاخصه‌هایی که در رده‌های بالایی قرار دارند، بیشتر از شاخصه‌هایی است که در رده‌های پایین‌تر واقع شده‌اند. بقیه شاخصه‌ها (چهل شاخصه) که امتیاز آنها از پنج کمتر است، به دلیل اولویت پایین آنها و کارایی نداشتن عملی آنها ذکر نشده‌اند. نمای تفصیلی شاخصه‌های برتر و تعداد تکرار کلیدواژه‌ای، تعداد دیدارها، مجموع کلمات توضیحی، تعابیر ارزش‌گذارانه و ریزامتیازات و اولویت آنها به‌صورت طرح جدول، در ادامه آمده است.

اولویت	عنوان	تکرار کلیدواژه‌های	تفصیل متمرکز		تعبیر ارزش گزارانه	امتیاز کلیدواژه و تفصیل	ضریب عناوین ارزش گزارانه	امتیاز نهایی
			تعداد دیدار	مجموع کلمات				
۱	اهل ایمان	۳۰	۱۰	۱۰۹۷	<p>اولین چیزی که در کودک باید ایجاد شود، ایمان است/ اولین نقطه تربیت، پروراندن ایمان است/ اولین حالت برای رسیدن به سعادت دنیایی و اخروی، ایمان است/ لزوم تنیدن صفات عالی بر محور ایمان/ وظیفه آموزش و پرورش، تربیت نسلی است که اصلش باایمان بودن است/ معرفت ایمانی انسان را نجات می‌دهد/ اصل قضیه تربیت، پرورش ایمان است/ نگه‌دارنده تمدن، ایمان است/ یگانه عامل مبارزه ایمان است/ آماج محاصره تبلیغاتی، ایمان است/ پیشرفته، در گرو ایمان است/ همه سعی دشمن، در بی‌ایمان کردن جوان است</p>	۱۷۰	۲	۳۴۰
۲	اهل کار انقلابی و سیاسی	۲۳	۹	۲۱۱۰	<p>در کنار درس خواندن، کار انقلابی هم بشود/ بچه‌ها را باید انقلابی بار آورد/ روحیه انقلابی، آنچه بر روی آن تأکید می‌کنم/ جهت کلی تصمیم‌گیری‌ها، بر مسائل اسلامی و انقلابی/ افسر جنگ نرم بودن نوجوان/ پیشبران بودن نوجوان و رساندن کشور به نقطه مطلوب آرمان‌های انقلاب اسلامی/ نوجوانان در کنار جوانان، پیش‌برنده‌ترین گروه‌های اجتماعی/ لزوم تأثیر بر روی خانواده در انتخابات/ انتخابات یک عمل صالح و یک کار بزرگ در نظر جوانان باشد/ لزوم اثرگذاری در اطرافیان/ وظیفه مصونیت‌بخشی به خود و اطرافیان/ باید نقش ایفا کنید/ لزوم اثرگذاری و نقش آفرینی در صحنه‌های مختلف مثل انتخابات/ مطالبه بنده از شما کار انقلابی و سیاسی است</p>	۲۳۵	۱.۳	۳۰۵

اولویت	عنوان	تکرار کلیه موارد	تفصیل متمرکز		امتیاز کلیه موارد و تفصیل	ضریب عناوین ارزش‌گذارانه	امتیاز نهایی
			تعداد دیدار	مجموع کلمات			
۳	با هویت	۱۷	۶	۱۵۸۴	۱۳۰	۱.۵	۱۹۵
<p>تعبیر ارزش‌گذارانه</p> <p>و طیفه زندگان دانش‌آموز هویت‌بخشی به دانش‌آموزان دیگر است/ ما اول چیزی که لازم است برای دانش‌آموز خودمان در نظر بگیریم، هویت‌بخشی به اوست/ مهم‌ترین ابزار قدرت و مهم‌ترین عنصر قدرت‌ساز، هویت است/ اثری که من از انجمن اسلامی می‌خواهم که روی دانش‌آموزان بگذارد، هویت‌دهی به آنهاست/ هدف از تربیت دانش‌آموز، هویت‌بخشی به اوست/ هویت‌سازی مهم‌تر از علم‌آموزی/ هویت داشتن، عنصری ضدانحراف است/ هدف‌گیری استکبار روی هویت ملی است/ لزوم پرداختن به هویت انسانی کودک در درجه اول</p>							

اولویت	عنوان	تکرار کلیه موارد	تفصیل متمرکز		امتیاز کلیه موارد و تفصیل	ضریب عناوین ارزش‌گذارانه	امتیاز نهایی
			تعداد دیدار	مجموع کلمات			
۴	اهل علم	۲۵	۶	۷۶۱	۹۵	۱.۳	۱۲۳.۵
<p>تعبیر ارزش‌گذارانه</p> <p>تعلیم باید شوق به دانستن ایجاد کند/ فریضه اصلی دانش‌آموزان، درس خواندن است/ درس خواندن، تا آخر عمر مفید است/ بیشترین چیزی که امروز لازم داریم، درس خواندن است/ یکی از اساسی‌ترین ابزارها و وسیله‌ها برای مواجهه با دشمن، علم‌آموزی است/ به برکت علم می‌توان به آرزوهای بزرگ دست یافت/ یکی از شروط پیشروانی جامعه، اهل علم بودن است/ علم وسیله قدرت است</p>							
۵	داری مهارت	۹	۶	۱۱۵۵	۸۴	۱.۳	۱۱۳
<p>هدف آموزش و پرورش تربیت دانش‌آموزان با مهارت است/ بی‌مدرکان خبره بهتر از مدرک‌داران بدون مهارت/ آموزش و پرورش مقدمه دانشگاه نیست؛ بلکه می‌تواند مقدمه‌ای برای ورود به کارهای فنی باشد/ بچه‌ها زود وارد بازار کار شوند/ توقع از مسؤلان آموزش و پرورش تقویت مهارت دانش‌آموزان است/ بیماری دانشگاه‌گرایی و دوری از مهارت‌اندوزی وجود دارد/ خطا بودن دانشگاه‌گرایی/ ثروت ملی بودن فن‌حرفه‌ای‌ها/ فن و حرفه‌ای، برکت‌زا در آینده است</p>							

اولین	عنوان	تکرار کلیدواژه‌های	تفصیل متمرکز		تعبیر ارزش گزارانه	امتیاز کلیدواژه و تفصیل	ضرب عنوان ارزش گزارانه	امتیاز نهایی
			تعداد دیدار	مجموع کلمات				
۶	اهل پرهیز از لغو	۲۱	۴	۷۱۸	لغویات، لجنزار جوان غربی است/ دوری از امور لغو، جزء وظایف جوان‌هاست/ محیط هرج و مرج و ناامیدی و سرگرمی، ضد پیشرفت است/ عامل گمراهی و فساد جوان‌ها در خیلی از کشورها همین امور لغو است/ کار دشمن ایجاد امور لغو است/ اولین اقدام دشمن، سرگرم کردن به امور بیهوده است/ وقتتان را صرف کارهای جدی بکنید	۷۰	۱.۲	۸۴
۷	دارای اعتماد به نفس	۱۷	۳	۸۷۶	کودک را از آغاز باید با این مفهوم بار ببوریم/ تزریق خودباوری یکی از کارهای اصلی/ همه سعی دشمن در زدن این مؤلفه است/ فتح همه نوع قلعه‌ها با خودباوری	۶۱	۱.۳	۷۹
۸	دارای فکر بودن	۲۵	۳	۴۹۶	فلسفه کودکان یکی از کارهای اساسی و یک رشته مهم/ مهم‌تر از یاد دادن دانش/ فکر محوری به‌جای حافظه‌محوری/ محور تلاش، فکر محوری باشد	۶۲	۱.۲	۷۸
۹	دارای بینش سیاسی و انقلابی	۱۸	۶	۵۶۴	آگاهی سیاسی یک رکن اساسی/ لعنت بر دستانی که می‌خواهند قشر جوان را غیرسیاسی کنند/ بینش سیاسی لازم است/ فریب خوردن از دشمن، در صورت عدم بینش سیاسی/ دانستن اینکه باید اثرگذار و نقش‌آفرین باشد، خیلی ارزش دارد/ لزوم مطالعه تاریخ دویست‌ساله ایران	۶۹	۱.۱	۷۶
۱۰	کاری و اهل اقدام	۳۸	۰	—	—	۷۶	۱	۷۶
۱۱	اهل پرهیز از گناه	۲۷	۳	۴۵۶	بهترین وسیله زنده کردن ذکر الهی، پرهیز از گناه است/ گناه بازدارنده از راه خداست	۶۶	۱.۱	۷۲.۵
۱۲	امیدوار	۱۹	۴	۴۲۲	اساس کار در کلاس‌های درسی/ ناامیدی، ضد پیشرفت/ بزرگ‌ترین آفت جوان، ناامیدی است/ یکی از کارهای دشمن ایجاد ناامیدی است	۵۴	۱.۲	۶۵
۱۳	اهل معارف انقلاب	۱۲	۴	۷۱۵	آمیخته شدن جان نوجوان با آرمان‌های انقلاب/ گنجاندن معارف انقلاب در متون درسی/ وظیفه نوجوان در نفوذ انقلاب در اعماق جان/ شناخت انقلاب با ریشه‌ها و مبانی/ هدف از تهاجم فرهنگی، بی‌اعتقاد کردن به اصول انقلابی	۵۲	۱.۲	۶۲.۵

۱۴	دارای معرفت دینی	۱۸	۴	۴۶۶	پرداختن به نقاط عقلانی و ظریف مسائل دینی / بی‌اعتقادی دینی مردم، هدف از تهاجم فرهنگی / تجهیز به عقاید و یک دوره عقاید عمیق و دور از استدلالات فلسفی و عرفانی	۵۴	۱.۱	۶۰
۱۵	احساس مسئولیت	۱۵	۳	۸۷۶	موظف به احساس مسئولیت در قبال پیشرفت کشور هستید / مسئولیت بزرگ برای ساخت آینده / فردای کشور نیازمند احساس مسئولیت جوان / یکی از سنگین‌ترین بارهای مسئولیت به دوش جوان	۵۷	۱	۵۷
۱۶	اهل نماز	۱۲	۴	۵۹۸	نماز بهترین راه ارتباط با خدا / نماز آب حیاتی است که انسان به دل خود می‌بخشد / شجاعت و اعتماد به نفس بخشی نماز / توصیه جوانان به نماز / یادگیری نماز به‌طور کامل در سن بلوغ	۴۸	۱.۱	۵۳

۴۹ تا ۵۰

اولویت	عنوان	تکرار کلیت‌های	تفصیل متمرکز		امتیاز کلیت‌ها و تفصیل	ضریب عنوان ارزش‌گذارانه	امتیاز نهایی
			تعداد دیدار	مجموع کلمات			
۱۷	مبتکر	۲۳	۰	—	—	۱	۴۶
۱۸	اهل قرآن	۵	۴	۶۷۶	مهم‌جویت قرآن در آموزش و پرورش / قرآن انسان را هدایت می‌کند / لزوم آشنایی با قرآن و حدیث برای فهم معارف دینی / قرآن، سفارش غالبی به جوانان / حفظ قرآن یک ذخیره مادام‌العمر برای اندیشیدن / گنجاندن مفاهیم قرآنی در کتب درسی / بی‌اثر شدن بسیاری از شبهات دشمن در صورت انس با قرآن و تدبیر در آن	۱.۲	۴۵.۵
۱۹	دارای روحیه مقاومت	۶	۴	۶۲۸	ترویج نظریه مقاومت / شکافتن کلمات استکبار و مبارزه بین خود / نیاز کشور به مقاومت / مقاوم بودن، انتظار از نسل جوان است / نهادینه شدن ارزش مقاومت از بچگی و نوجوانی / شرط نسل سازنده تمدن، اهل مقاومت بودن است / اکسیر علاج مشکلات کشور، مقاومت است	۱.۲	۴۵.۵
۲۰	شجاع	۲۲	۰	—	—	۱	۴۴
۲۱	دانا	۲۱	۰	—	—	۱	۴۲
۲۲	اهل توجه و ارتباط با خدا	۱۸	۲	۱۹۷	مایه و قوام اصلی همه حرکت‌های بزرگ و پیروز	۱	۴۰

۳۷.۵	۱.۱	۳۴	دعا عنصری هویت‌ساز است/ تغییر انسان در اثر خواندن دعای با توجه/ دعا پاسخ‌ده مشکلات است	۸۲۸	۲	۹	اهل دعا	۲۳
۳۴	۱	۳۴	—	—	۰	۱۷	اهل کار اجتماعی	۲۴
۳۴	۱	۳۴	—	—	۰	۱۷	دارای غیرت ملی	۲۵
۳۲	۱	۳۲	—	—	۰	۱۶	توانا و کارآمد	۲۶
۳۰	۱	۳۰	—	—	۰	۱۵	اهل عمل دینی	۲۷
۲۹.۵	۱.۱	۲۷	دین مایهٔ آبادی و پیشرفت همه‌جانبهٔ کشور/ اگر می‌خواهید معلمی شما مورد رضای خدا باشد، بچه‌ها را متدین بار بیاورید/ عنصر اصلی برای دانش‌آموز، تدین است	۳۶۰	۲	۱۰	متدین	۲۸
۲۷	۱	۲۷	ورزش سرمایه‌اندوزی است	۳۴۱	۲	۱۱	اهل ورزش و بازی	۲۹
۲۷	۱	۲۷	بنده این حرف را زیاد تکرار کرده‌ام که دانش‌آموز باید پرنشاط باشد	۳۷۱	۱	۱۲	پرنشاط	۳۰
۲۶	۱	۲۶	—	—	۰	۱۳	قوی	۳۱
۲۲	۱	۲۲	—	—	۰	۱۱	اهل تحقیق	۳۲
۲۰.۵	۱	۲۰.۵	برای آیندهٔ کشور لازم است/ یکی از شروط پیشرانی، دشمن‌شناسی است/ لزوم آوردن توطئه‌های آمریکا در کتب درسی	۳۳۷	۳	۵	دشمن‌شناس	۳۳
۲۰	۱	۲۰	تأمین سلامت فکری با کتاب‌خوانی/ عادت دادن جوانان به کتاب‌خوانی	۲۱۸	۲	۸	کتاب‌خوان	۳۴
۲۰	۱	۲۰	یکی از چیزهایی که در تعامل اجتماعی نیاز داریم، صبر است	۱۸۷	۲	۸	صبور	۳۵
۲۰	۱	۲۰	—	—	۰	۱۰	اهل پیشروی	۳۶
۱۸	۱	۱۸	—	—	۰	۹	اهل خدمت به پدر و مادر	۳۷
۱۶	۱	۱۶	—	—	۰	۸	پرانگیزه	۳۸
۱۶	۱	۱۶	—	—	۰	۸	سالم از لحاظ روحی	۳۹
۱۵	۱	۱۵	راز پیشرفت یک انسان به‌صورت شخصی و فردی، و یک جامعه به‌صورت جمعی، توکل است	۱۱۵	۱	۷	متوکل	۴۰
۱۴.۵	۱	۱۴.۵	اولین چیزی که لازم است برای دانش‌آموزان	۴۵۷	۱	۵	مستقل	۴۱

۱۴	۱	۱۴	آشنایی از عمق جان با افتخارات کشور / یکی از شرایط رشد اخلاقی / یکی از اساسی‌ترین کارها	۴۸۸	۲	۲	الگوگیر درست	۴۲
۱۳	۱	۱۳	—	۱۰۹	۱	۶	دارای سبک زندگی درست	۴۳
۱۲	۱	۱۲	—	—	۰	۶	سالم از لحاظ فکری	۴۴
۱۲	۱	۱۲	—	—	۰	۶	اتحاد	۴۵
۱۲	۱	۱۲	—	—	۰	۶	بالخلاق	۴۶
۱۰	۱	۱۰	—	—	۰	۵	عاقل	۴۷
۱۰	۱	۱۰	—	—	۰	۵	مهربان	۴۸
۱۰	۱	۱۰	—	—	۰	۵	بیدار	۴۹
۱۰	۱	۱۰	—	—	۰	۵	اهل توسل	۵۰
۱۰	۱	۱۰	—	—	۰	۵	دارای روحیه انقلابی	۵۱
۱۰	۱	۱۰	—	—	۰	۵	سالم از لحاظ جسمی	۵۲
۹	۱	۹	عادت دادن کودکان و جوانان به همت بلند	۱۶۹	۲	۳	بلندهمت	۵۳
۸	۱	۸	—	—	۰	۴	فداکار	۵۴
۸	۱	۸	—	—	۰	۴	نظم‌پذیر	۵۵
۸	۱	۸	—	—	۰	۴	قانون‌پذیر	۵۶
۸	۱	۸	—	—	۰	۴	هوشیار	۵۷
۶	۱	۶	—	—	۰	۳	اهل گریه	۵۸
۶	۱	۶	—	—	۰	۳	اهل استغفار	۵۹

۶. اعتبارسنجی

در هر پژوهش شاخص‌هایی نیاز است تا خواننده یا پژوهشگری که مقاله را مطالعه می‌کند، با استفاده از آن شاخص‌ها، به درستی و پایایی نتایج به‌دست‌آمده اطمینان کند (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰). در این پژوهش با توجه به روش تلفیقی تحلیل محتوای کمی و کیفی، و پررنگ بودن تحلیل کمی، این کار بسیار آسان است؛ چراکه از مزیت‌های تحلیل کمی نسبت به تحلیل کیفی، قابلیت سنجش آسان نتایج آن توسط هر شخصی غیر از نگارنده است (قائدی و گلشنی، ۱۳۹۵).

به عبارت دیگر، با توجه به مشخص و محدود بودن منابع، امکان شمارش واحدهای تحلیل، مقوله‌ها، تعداد دیدارها و تعداد کلمات تفصیلی برای هر فرد دیگری میسر است و وی می‌تواند با شمارش آنها به درستی اطلاعات

موجود در مقاله پی برد. علاوه بر آن، ضرایب تأثیر مؤلفه‌ها و همچنین تعابیری که باعث ضریب‌دهی ثانویه شده‌اند نیز مشخص و قابل ارزیابی در نگاه خواننده محترم است.

البته باید توجه داشت که به سبب محدود بودن گنجایش نوشتار، از بیان واحدهای تحلیلی که ذیل مقوله‌ها تعریف شده‌اند، خودداری شده است؛ در صورتی که بیان آنها برای کامل شدن پژوهش و حداکثری شدن اعتبار آن، امری لازم است؛ چراکه شاید خواننده‌های تقسیم‌بندی نگارنده را محل ابهام ببینند و سؤالاتی در این زمینه داشته باشند. البته این امری ناگزیر در پژوهش‌هایی است که با روش تحلیل کیفی یا تلفیقی انجام می‌شوند.

نتیجه‌گیری

بهترین منبع برای اولویت‌سنجی شاخصه‌های دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی، منظومه فکری و سخنان رهبر جامعه اسلامی است؛ چراکه او با نگاه جامع خود، مدیریت انقلاب را در مسیر رسیدن به اهداف خود انجام می‌دهد. برای استخراج اولویت شاخصه‌ها از کلام ایشان، نیاز به روش تحقیق متناسب بود که روش تلفیقی تحلیل محتوای کمی و کیفی، به عنوان روشی جامع و هدفمند، انتخاب شد. بر این اساس اصول چهارگانه‌ای تحت عنوان «هدفمندی منابع تحقیق»، «ادغام صفات مشابه»، «اولویت‌سنجی سه مؤلفه‌ای» و «کمی‌سازی معیارها» تولید شدند و قاعده کار قرار گرفتند.

طی استفاده از تحلیل استقرایی که قسمی از تحلیل کیفی است و با توجه به هدفمندی منابع تحقیق، واحدهای تحلیل با ریزویژگی‌های دانش‌آموز تراز استخراج شدند؛ سپس به وسیله ادغام صفات مشابه و مقوله‌بندی واحدهای تحلیل، به ویژگی‌های کلی دانش‌آموز تراز دست یافتیم و بعد از آن، با توجه به اولویت‌سنجی سه مؤلفه‌ای و کمی‌سازی معیارها، ریزامتیازات و سپس مجموع امتیازات هر شاخصه و مقوله حساب شدند و اولویت‌بندی صورت گرفت.

بر این اساس، دو شاخصه «باایمان بودن» و «اهل کار انقلابی و سیاسی بودن»، مهم‌ترین شاخصه‌ها برای دانش‌آموز تراز انقلاب اسلامی هستند. «باهویت بودن»، «اهل علم و دارای مهارت بودن» نیز در رتبه‌های بعدی قرار دارند. «پرهیز از لغو»، «اعتماد به نفس داشتن»، «دارای فکر بودن»، «بینش سیاسی و انقلابی داشتن»، «کاری و اهل اقدام بودن»، «پرهیز از گناه»، «امیدوار بودن»، «اهل معارف انقلاب بودن»، «دارای معرفت دینی بودن»، «احساس مسئولیت داشتن» و «اهل نماز بودن» نیز به ترتیب بعد از آنها جای می‌گیرند.

با توجه به نظام اولویتی که در بالا ذکر شد، می‌توان طرح‌های تربیتی و فرهنگی حیطه کودک و نوجوان را هدف‌گذاری کرد و سامان داد. برای مثال، آن شاخصه‌ای که بیشترین اولویت را در مثل طرح‌های دانش‌آموزی دارد، تقویت ایمان در نوجوانان است. طبق اولویت‌های بیان شده، باید نگاه آموزش و پرورش و مجموعه‌های فرهنگی دانش‌آموزی به مقوله «کار انقلابی و سیاسی» پررنگ‌تر از گذشته شود. همچنین «هویت‌دهی به نوجوانان و کودکان» حتی مهم‌تر از «علم‌آموزی و نمازخوان کردن» آنهاست. البته این بدان معنا نیست که به شاخصه‌هایی که در رتبه‌های بعدی قرار دارند، پرداخته نشود؛ بلکه مقدار تمرکز و وقت‌دهی روی این شاخصه‌ها باید با نظام اولویت یادشده متناسب شود. جدا از این، در بسیاری از موارد می‌توان با برنامه‌ای فکرشده، در راستای ایجاد و تقویت چند شاخصه به صورت هم‌زمان قدم برداشت.

نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، تصحیح صبحی صالح، قم، هجرت.

اکبریان، مجتبی و سیداسماعیل نجفی، ۱۳۹۸، «اولویت‌بندی اهداف استراتژیک در کارت امتیازی متوازن با تلفیق دیمتل و ای.ان.پی»، *تصمیم‌گیری و تحقیق در عملیات*، دوره چهارم، ش ۱، ص ۷۴-۸۷.

ایمان، محمدتقی و محمودرضا نوشادی، ۱۳۹۰، «تحلیل محتوای کیفی»، *عیار پژوهش در علوم انسانی*، سال سوم، ش ۲، ص ۱۵-۴۴.

باززاده، طاهره و رضاعلی نوروزی، ۱۳۹۲، «تحلیلی بر اهداف و روش‌های تربیتی مبتنی بر کمال نفس از دیدگاه ملاصدرا»، *تربیت اسلامی*، ش ۱۶، ص ۳۱-۵۵.

باب‌الحوادثی، فهیمه، ۱۳۷۶، «تحلیل محتوا»، *مطالعات کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ش ۳۲، ص ۹۸-۱۰۸.
بنیانیان، حسن، ۱۳۸۹، «نوشتاری در مورد آسیب‌شناسی فرهنگی و مدیریتی فرایند تصمیم‌گیری در برنامه ریزی کشور: مسئله‌شناسی و مسئله‌یابی در جامعه ایرانی»، *سوره اندیشه*، ش ۴۶ و ۴۷، ص ۹۹-۱۰۱.

بیانات رهبر معظم انقلاب، در: khamenei.ir

تبریزی، منصوره، ۱۳۹۳، «تحلیل محتوای کیفی از منظر رویکردهای قیاسی و استقرایی»، *علوم اجتماعی*، ش ۶۴، ص ۱۰۵-۱۳۸.
حاجی علیان، نیره و خسرو باقری، ۱۳۹۷، «حریت اخلاقی؛ هدف غایی تربیت اخلاقی از منظر اسلام»، *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، دوره ششم، ش ۱۱، ص ۵۳-۶۸.

حیدری، علی‌نقی، ۱۴۱۲ق، *اصول الاستنباط*، قم، جامعه مدرسین.

خسروپناه، عبدالحسین، ۱۳۹۶، *منظومه فکری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای*، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

دانایی‌فرد، حسن و همکاران، ۱۳۹۴، «فهم اولویت‌های راهبردی تحول نظام آموزش و پرورش از دیدگاه امام خامنه‌ای»، *مدیریت اسلامی*، ش ۹۰، ص ۱۰۵-۱۳۶.

دیبایی صابر، محسن و همکاران، ۱۳۹۹، «تبیین مؤلفه‌های تمدن نوین اسلامی موردنظر مقام معظم رهبری و تحلیل جایگاه آن در اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران»، *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، سال بیست و هشتم، دوره جدید، ش ۴۸، ص ۸۷-۱۰۵.

رضوانی‌نیا، روح‌الله، ۱۳۸۹، «تحلیل محتوا»، *عیار پژوهش در علوم انسانی*، سال دوم، ش ۱، ص ۱۳۷-۱۵۶.

سیدامامی، کاووس، ۱۳۹۷، *پژوهش در علوم سیاسی (رویکردهای اثبات‌گرا، تفسیری و انتقادی)*، چ سوم، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

سیدطباطبایی، سیدمهدی و سینا فریدونی، ۱۳۹۶، «الگوی استخراج نظام مسائل آموزش و پرورش کشور مبتنی بر بیانات امام خامنه‌ای»، *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، سال بیست و پنجم، دوره جدید، ش ۳۴، ص ۹۵-۱۳۱.

شمشیری، بابک و عبدالحسین نقیب‌زاده، ۱۳۸۴، «فرایند تعلیم و تربیت با اقتباس از مبانی عرفان اسلامی»، *دانشور رفتار*، دوره دوازدهم، ش ۱۲، ص ۷۴-۸۹.

شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰، *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش*.

شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱، *برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران*.

صادقی فسائی، سهیلا و ایمان عرفان‌منش، ۱۳۹۴، «مبانی روش‌شناختی پژوهش اسنادی در علوم اجتماعی؛ مورد مطالعه: تأثیرات مدرن‌شدن بر خانواده ایرانی»، *راهبرد فرهنگ*، دوره هشتم، ش ۲۹، ص ۶۱-۹۱.

ضیغمی، رضا و همکاران، ۱۳۸۷، «تحلیل محتوا»، *پرستاری ایران*، ش ۵۳، ص ۴۱-۵۲.

قاسمی طوسی، نیره، ۱۳۸۹، *تبیین تربیت اجتماعی در قرآن کریم از منظر علامه طباطبائی در تفسیر المیزان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه الزهراء.

قائدی، محمدرضا و علیرضا گلشنی، ۱۳۹۵، «روش تحلیل محتوا از کمی‌گرایی تا کیفی‌گرایی»، *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، سال هفتم، ش ۲۳، ص ۸۲-۵۷.

کشاوری، سوسن و زهره مقدمی، ۱۳۹۷، «تبیین مؤلفه‌های نظام تربیت معلم با توجه به اسناد تحولی نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی»، *خانواده و پژوهش*، دوره پانزدهم، ش ۳، ص ۲۹-۷.

کلینی، محمدبن یعقوب، ۱۴۲۹ق، *الکافی*، قم، دارالحدیث.

محمدی پویا، فرامرز، ۱۴۰۰، «تبیین مطالبات مقام معظم رهبری از نظام آموزش و پرورش در گام اول انقلاب»، *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، سال بیست و نهم، دوره جدید، ش ۵۲، ص ۱۵۵-۱۸۴.

معین، محمد، ۱۳۸۷، *فرهنگ فارسی معین*، تهران، زرین.

ملکی، حسن و مجید حبیبی پور، ۱۳۸۶، «پرورش تفکر انتقادی هدف اساسی تعلیم و تربیت»، *نواوری‌های آموزشی*، دوره ششم، ش ۱۹، ص ۱۰۸-۹۳.

مؤمنی‌راد، اکبر و همکاران، ۱۳۹۲، «تحلیل محتوای کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج»، *اندازه‌گیری تربیتی*، سال چهارم، ش ۱۴، ص ۱۸۸-۲۲۲.

نظری، جواد و مرضیه مختاری، ۱۳۸۸، «نقش مقوله‌ها و واحدها در تحلیل محتوا»، *کتاب ماه علوم اجتماعی*، دوره جدید، ش ۱۴، ص ۹۲-۹۶.

نویسی، علی‌اکبر، ۱۳۸۴، «راهکارهای تحقق اهداف فرهنگی سند چشم‌انداز بیست ساله»، *اندیشه انقلاب اسلامی*، ش ۱۳ و ۱۴، ص ۱۴۴-۱۶۱.

هدایتی، فریفته و مهدی ناجی، ۱۳۹۸، «الگوی نظام‌مند تحول بنیادین در آموزش و پرورش از منظر مقام معظم رهبری»، *پویش در آموزش علوم انسانی دانشگاه فرهنگیان*، ش ۱۶، ص ۱۲-۲۱.